

ASSIGNATURA: **Cultura i literatura per a infants i joves en llengua catalana (35411)**

PROFESSORA: **Gemma Lluch**

TEMA: **La poesia per a infants en llengua catalana**

Anàlisi de les ressenyes crítiques de Caterina Valriu, (2009):

- Valriu, Caterina (2009): «La música dels versos: Més música, mestre!, de Miquel Desclot», Roig Rechou, Blanca-Ana; Soto López, Isabel; Neira Rodríguez, Marta (coord.): *A poesia infantil no século XXI (2000-2008)*. Vigo: Xerais, 289-298.
- Valriu, Caterina (2009): «La poesia com a companya: una lectura d'Escaleta al vent, de Joana Raspall», Roig Rechou, Blanca-Ana; Soto López, Isabel; Neira Rodríguez, Marta (coord.): *A poesia infantil no século XXI (2000-2008)*. Vigo: Xerais, 403-409.

1. Llegeix les dues ressenyes escrites per Caterina Valriu dels llibres *Més música, mestre!*, de Miquel Desclot i *Escaleta al vent*, de Joana Raspall. Són ressenyes de crítica acadèmica.

- En el llibre següent trobareu les indicacions per escriure una ressenya crítica acadèmica: Lluch, Gemma; Nicolàs, Miquel (2015): [*Esriptura acadèmica*](#). Barcelona: UOC.

2. Diferencia les parts que el text dedica a l'anàlisi d'aquelles on l'autora del text opina sobre els llibres.

3. Identifica les diferents part de les ressenyes. Pots seguir l'exemple de la primera ressenya.

4. Fes un resum dels recursos estilístics que les ressenyes identifiquen i que són habituals en la poesia escrita per als infants.

A POESÍA INFANTIL
NO SÉCULO XXI
(2000-2008)

☞ ☞ ☞ ☞

Coordinación:
Blanca-Ana Roig Rechou
Isabel Soto López
Marta Neira Rodríguez
(USC)

XERAIS

Edición:
Helena Pérez

Producción:
Xosé Manuel García Crego

© LIJMI (Red Temática de Investigación
«Las Literaturas Infantiles y Juveniles del Marco Ibérico
e Iberoamericano»), Biblioteca Fundación Caixa Galicia

© Ilustración de cuberta e interiores:
Carmen Franco Vázquez

© para esta edición, **Edicións Xerais de Galicia, S.A., 2009**
Dr. Marañón, 12. 36211 VIGO
xerais@xerais.es

ISBN: 978-84-9914-026-1
Depósito Legal: VG 858-2009

Impreso en Obradoiro Gráfico, S.L.
Polígono do Rebullón, 52 D
36416 Mos (Pontevedra)

Reservados todos os dereitos. O contido desta obra está protexido pola Lei, que prohibe a reprodución, plaxio, distribución ou comunicación pública, en todo ou en parte, dunha obra literaria, artística ou científica, ou a súa transformación, interpretación ou execución artística fixada en calquera tipo de soporte ou comunicada a través de calquera medio, sen a preceptiva autorización.

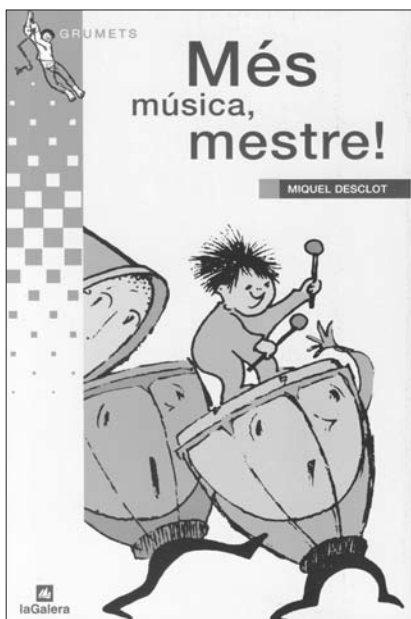
ÍNDICE

	Pág.
Introducción	7
1. Sobre poesía infantil y juvenil. Pedro C. Cerrillo	13
2. La poesía en el siglo XXI en el ámbito castellano (2000-2008). Jesús Díaz Armas	35
3. La poesia infantil en el segle XXI (2000-2008) en llengua catalana. Caterina Valriu	57
4. A poesía infantil no século XXI en Galicia. Blanca-Ana Roig Rechou. Marta Neira Rodríguez e Eulalia Agrelo Costas	77
5. Tendências da nova poesia portuguesa para a infância (2000-2008). Jose António Gomes, Ana Margarida Ramos e Sara Reis Dasilva	111
6. Euskal haur poesia XXI. Mendean /A poesía infantil vasca no século XXI. Manu Lopez Gaseni e Xabier Etxaniz Erle	141

7. Poesía infantil alemá contemporánea. Veljka Ruzicka Kenfel.	175
8. Poesía brasileira para crianças: uma ciranda sem fim. Vera Teixeira de Aguiar e João Luís Ceccantini	195
9. Introducción á poesía infantil inglesa do século XXI. Celia Vázquez García	219
10. La ilustración en la poesía infantil gallega del siglo XXI (2000-2008). María Jesús Agra Pardiñas, Carmen Franco Vázquez e José María Mesías Lema	259
11. Unha selección para a educación literaria	271
12. Comentarios para a formación lectora	281
12.1. Poemas escritos a dos manos: <i>Estelas de versos</i> de Rafael Cruz-Contarini y Antonio García Teijeiro. Pedro C. Cerrillo	283
12.2. La música dels versos: <i>Més música, mestre!</i> , de Miquel Desclot. Caterina Valriu	289
12.3. O círculo da vida: <i>Amar e outros verbos</i> , de Ana María Fernández. Eulalia Agrelo Costas	299
12.4. O son da palabra: <i>Aire sonoro</i> , de Antonio García Teijeiro. Eulalia Agrelo Costas	313
12.5. Traducciones en gallego de <i>Struwwelpeter</i> (Heinrich Hoffmann) y <i>Max und Moritz</i> (Wilhelm Busch). Veljka Ruzicka Kenfel	325
12.6. Un canto a la vida: <i>Hosto gorri</i> , <i>hosto berde / Hoja roja, hoja verde</i> , de Juan Kruz Igerabide. Mari Jose Olaziregi	339
12.7. Zum-zum-zum da poesía. Alice Áurea Penteado Martha	351

12.8. “Palavras que não servem para falar”: uma leitura de <i>O limpa-palavras e outros poemas</i> , de Álvaro Magalhães. José António Gomes, Ana Margarida Ramos e Sara Reis da Silva	359
12.9. <i>Pupuan trapua</i> babesa eskatzen poemen bidez / Poemas contra o desvalimento: <i>Pupuan trapua</i> , de Xabier Olaso. Xabier Etxaniz Erle e Manu Lopez Gaseni	373
12.10. Poesía moderna para niños: <i>Letras para armar poemas. Antología de poesía</i> , editada por Ana Pelegrín. Jesús Díaz Armas	393
12.11. La poesia com a companya: una lectura d’ <i>Escaleta al vent</i> , de Joana Raspall. Caterina Valriu	403
12.12. Poemas, planetas e amores-perfeitos: leituras de <i>Pó de estrelas</i> , de Jorge Sousa Braga. José António Gomes, Ana Margarida Ramos e Sara Reis da Silva	411
13. Equipo redactor e coordinador	423

12.2. La música dels versos:
*Més música, mestre!*⁵³, de
Miquel Desclot

Caterina Valriu
(Universitat de les Illes Balears)

Resum: Recull un ample conjunt de poemes i endevinalles molt creatius, curiosos i ben rítmics referits als diversos instruments musicals que són personificats i retratats amb molta gràcia i elegància. En els poemes, plens d'imatges conegudes i viscudes per tots, es formen fins i tot diàlegs entre instruments, trios i composicions musicals. L'autor fa sonar els instruments partint de la seva forma, del seu so, del seu nom o de l'experiència vital en la qual els engloba molt oportunament.

Abstract: It gathers together a wide group of quite creative poems and riddles, curious and rhythmical, referred to the diverse musical instruments which are embodied and depicted with lots of grace and elegance. The poems, full of well-known images, lived by everyone, conform some dialogues amongst the instruments as well as

53. Ilust. Fina Rifà, Barcelona: La Galera, col. Grumets, sèrie vermella, nº 124, a partir de 8 anys, 2001, 79 pp. (ISBN: 84-246-9524-0).

trios and musical compositions. The author makes the instruments sound starting from their own shapes, their sounds, their names or their vital experiences in which he has opportunely included them.

Paraules clau: instruments, música, orquestra.

Key Words: instruments, music, orchestra.

Presentació de l'autor

Miquel Desclot és un dels escriptors catalans que més s'ha dedicat a la poesia per a infants i des de fa més anys. Autor de sòlida formació acadèmica –va ser professor a les Universitats de Barcelona i de Durham–, apassionat de la música clàssica i expert en el tema, traductor exquisit i bon conversador, Miquel Desclot fusiona en la seva obra totes aquestes línies d'estudi i experiència i les combina amb humor i una pinzellada d'ironia. L'any 1971 va publicar el seu primer llibre i des d'aleshores s'ha dedicat a la literatura amb intensitat. Ha conreat diversos gèneres –poesia per a adults i per a infants, narrativa, contes, traduccions, llibres per a l'escola, textos operístics, etc. – i s'ha convertit, sens dubte, en un autor de referència en la literatura catalana. *Música, mestre!* (1987) va ser el seu primer llibre de poemes per a infants. El següent el poemari *Bestiolar de la Clara* (1992) –dedicat a la seva filla– que s'insereix en la tradició dels bestiaris i la renova. Cada poema és dedicat no a una bèstia –com en els coneguts reculls medievals– sinó a una “bestiola” de l'entorn domèstic de qualsevol infant. Aquest recull va assolir un gran èxit entre els lectors. Pocs anys després publicà *Oi, Eloi?* (1995), dedicat al seu fill.

Exterior

Més música, mestre! és un llibre de poemes que es va publicar el 2001 i que l'any següent va obtenir el Premio Nacional de Literatura Infantil. S'edità dins la col·lecció Grumets de la Galera, la qual adesiara dedica algun títol a la poesia infantil. En realitat, el llibre està format per quatre parts diferenciades, la primera de les quals ja havia estat publicada com a llibre independent el 1987, sota el títol

Interior

de *Música, mestre!* a la col·lecció “La Poma Verda” de l’Editorial Empúries. L’autor assenyala que les composicions d’aquesta primera part constituïren les cançons de la cantata titulada “Concert desconcertant” que li va ser encarregada pel Secretariat de Corals Infants de Catalunya en ocasió de la celebració del seu vintè aniversari (1987) i fou musicada pel conegut compositor català Antoni Ros Marbà. Tenim, doncs, una primera part formada per setze poemes dedicats cada un d’ells a un instrument de l’orquestra. La segona part, titulada “Qui desafina?”, és formada per vint endevinalles breus, la resposta de les quals és sempre un instrument musical. La tercera part coincideix amb el títol general del llibre, tot afegint-hi un prec: “Més música, mestre... sisplau!”, i són tretze poemes també cada un d’ells dedicat a un instrument, però en aquest apartat es tracta d’instruments rars, singulars o ètnics. Finalment, la quarta part, amb el títol de “A la plaça fan ballades” s’articula en vuit poemes referits a instruments populars propis de les colles sardanistes i de la música de carrer. En total el recull presenta una gran riquesa de referents musicals, perquè són cinquanta-sis composicions i cada una d’elles tracta d’un instrument diferent.

Context

La lectura de la primera part del llibre ens porta, indefectiblement, a recordar i revisar com era l’edició inicial, on aquests poemes constituïen un volum independent. En aquella ocasió, es tractava d’un llibre amb una presentació molt acurada de format mitjà, enquadernat en cartoné i acompanyat d’unes delicioses il·lustracions a tot color realitzades amb aquarel·les per Fina Rifa, poema i il·lustració ocupaven sempre dues pàgines que formaven un tot molt coherent. El llibre formava part de la col·lecció “La Poma Verda” de l’Editorial Empúries. Aquesta col·lecció només comptà amb tres títols, però escrits per autors de reconegut prestigi (Olga Xirinacs, Miquel Martí i Pol i Miquel Desclot) i també il·lustrats per professionals de primera línia (Asun Balzola, Carme Solé-Vendrell i Fina Rifa). Aparegué en un moment d’embranzida de la literatura infantil catalana (1986-87), encara que probablement no tingué un gran èxit comercial per les característiques del gènere. Encara avui, més

de vint anys després, aquests llibres són presents a escoles i biblioteques i segueixen essent un referent.

Història
del
llibre
en
l'obra
de
l'autor

Miquel Desclot, de qui és coneguda la seva afeció a la música clàssica i a l'òpera, s'inicia en el món de la poesia per a infants amb aquest llibre de poemes sobre instruments, el seguiren un bon grapat de llibres de poesia sobre temàtica diversa i catorze anys després reprenqué el tema amb la publicació de *Més música, mestre!*. En aquesta ocasió el format del llibre no és –ni de bon tros– tan atractiu, però el lector hi guanya en quantitat, atès que de setze poemes inicials passa a cinquanta-tres.

El recurs general que usa l'autor en totes les composicions és la personificació dels instruments, com passa a les faules amb els animals. En aquests cas, però, l'objectiu no és alligonar, sinó divertir. Aquesta personificació permet que els instruments parlin en primera persona i expressin actituds plenament humanes: sentiments, records, desigs, disconformitats, etc. L'autor els fa parlar amb humor i ironia, una ironia infantil –si em permeteu unir aquests dos termes que en principi semblen antitètics– fresca però no exempta d'elegància. Així ho podem veure en aquesta estrofa:

Presentació
general de
l'obra

Aquest que em grata així
es creu un serafí,
però és un assassí
que em fa, per treure un mi,
sofrir.
Gonyí-gonyí-gonyí.

Recursos
estilístics

Un altre recurs usat amb profusió –val a dir que el tema s'hi presta– és el de les onomatopeies. Com hem vist en l'exemple precedent –*gonyí, gonyí, gonyí*– la transcripció en grafies del so del violí dona comicitat a la composició, en el poema complet l'autor l'usa com a tornada o vers que es repeteix al final de cada estrofa. El mateix recurs el trobem en altres composicions del recull: *boè-boè* per l'oboè, *dring-dring* per al triangle, *xim-pom!*, *xim-pom!* per al bombo i els platerets, etc.

Un recurs usat també reiteradament és el de l'homonímia. Desclot juga amb les paraules que sonen igual però tenen significats diferents:

A mi no em ve d'aquí
tocar demà o ahir,
jo sóc un violí
que sona perquè sí,
en sí.
Gonyí-gonyí-gonyí. (p. 12)

Així, la nota *si* es vincula a l'afirmació *sí*. També l'instrument que es diu *viola* amb la flor del mateix nom:

Hola,
em dic Viola,
i no sóc la silvestre
flor de bosc, la viola:
jo estudio per mestra
d'escola. (p. 15)

Miquel Desclot desplega la seva imaginació festiva sobretot en els jocs de paraules, a vegades tan reeixits que fan inoblidables algunes d'aquestes composicions. Així, una de les més divulgades és la titulada "Clarinet":

Com que sóc un clarí net
de la boca a l'esquelet,

m'ensabono cada dia
la lluent anatomia:

no voldria que un barrut
pogués dir-me "claribrut". (p. 18)

En aquest cas l'autor usa un joc complex. A partir de la paraula "clarí" i de la forma diminutiva "clarinet", atorga un valor adjectiu al que és únicament un sufix diminutiu –"-et". Així, amb "clarí +net" fa l'oposició adjectiva "clarí +brut" i obté una imatge singular

plena de comicitat i una paraula nova que no existeix al diccionari. La idea que desenvolupa el poema es reforça amb la il·lustració, en la qual es pot veure un clarí que s'està duxant per no ser "claribrut". La similitud de la paraula "tuba" amb la paraula "tub" i el fet que generalment el femení d'una paraula es forma tot afegint una –a al masculí, dóna peu al poema "Tuba" (p. 23) en el qual la tuba s'ha casat amb el tub de la pasta de dents, també en aquest cas la il·lustració visualitza aquest singular matrimoni. El mateix recurs és usat en el poema "Tenora" (p. 75) quan l'instrument ens explica que "jo només deixaré abraçar-me / per qui sigui el millor tenor." Tot fent el joc tenora-tenor. Però el poema on la invenció de paraules noves i els jocs de paraules pren més volada és, sens dubte, en el titulat "Tam-tam". El nom de l'instrument ja és clarament una onomatopeia, aleshores l'autor ens presenta tres estrofes formades per quartetes, a la primera i segona quarteta el dos primers versos –senzills i eufònics– són en català, però els dos últims semblen paraules sense sentit que imiten alguna llengua africana o els sons del tam-tam, a la tercera estrofa veiem com aquells versos incomprendibles eren transcripcions més o menys fonètiques de frases en català. L'efecte obtingut és còmic i remet a les llengües indígenes i als ritmes de l'Àfrica. Vegeu el poema:

Tam-tam

Jo tinc un nyu
que menja pa,
sama landú
sama nibà!

Un dia algú
m'e'l vol comprar,
sama landú
sama nibà!

Serà tan dur
de suportar!
Se me l'endú!
Se me n'hi va! (p. 64)

Paratextos:
il·lustració

Un joc molt semblant, de ritmes i paraules inventades tot combinant-ne d'altres ja existents –en aquest cas pròpies del parlar juvenil– el trobem a la composició “Sintetitzador” que tanca la tercera part del llibre. El poema –construït del primer a l’últim vers amb paraules d’argot o inventades i per tant no normatives– s’adapta com un guant a les característiques sonores de l’instrument: “Tope guai neluru guai, / molamola su perguai!”.

Estil

Els poemes són en general molt àgils i plens de ritme. Un dels recursos que possibilita aquest efecte és l’ús abundant d’interrogatives, mitjançant les quals l’instrument personificat s’adreça als seus companys o directament al lector:

Però no sóc una desgràcia
ni un mal fagot.
Vejam, digueu, ¿no tinc més gràcia
que un esquellot? (p. 20)

El mateix passa amb els diàlegs, que aporten dinamisme i variació i que permeten el joc irònic. Així, en el poema titulat “Viola d’amor, oboè d’amor i clavicèmbal” el diàleg amorós –volgudament romàntic i tirant a cursi– entre la viola i l’oboè és contrapuntat de forma irònica pel clavicèmbal:

No senten mai tronar ni ploure,
aquest parell tan cançoner.
Si els vull salvar m’hauré de moure
i fer-los de matrimonier. (p. 66)

Relacions
intertextuals

Capítol a part mereix el tema dels referents. El poeta Desclot empra diversos referents presos de la tradició popular de dites i parèmies, del cançoner tradicional, de la història o de la literatura infantil i el món del còmic. Aquest ús referencial enriqueix les composicions en elles mateixes i també en la recepció en fa el lector. La recerca de vincles i referències a partir de la lectura d’un poema pot ser un exercici interessant per als joves lectors que s’inicien en la lectura poètica i un estimulant per a una millor comprensió lectora. A

vegades trobem frases fetes inserides en els versos, com en l'estrofa "Però la mosca ens puja al nas / i la farem com un cabàs." O bé referències a llegendes molt conegudes a Catalunya, com la de Sant Jordi: "Jo sóc una princesa / de cabellera d'or / que espera l'escomesa / d'un mal drac sense cor." O a personatges propis de les rondalles, com els gegants.

En aquesta línia, la composició que obre el recull es titula "Crida de l'orquestra" i comença amb el vers "Som som som els instruments, de l'orquestra, de la pila!" en clara referència a la coneguda cançó "Som som som els cavallers" habitual en els repertoris de cançoners infantils catalans. El mateix referent el retrobem en el poema que enceta l'última part, i que és fet imitació de l'indicat anteriorment, en aquest cas es titula "Crida de la cobla" i comença amb un "Som som som els instruments / de la cobla de la vila". Igualment, el poema "Flaviol i tamborí" té una tornada a càrrec del tamborí en la qual el poeta juga a moure les vocals del seu lloc habitual ("Jo també també també; / Jo també també també") tal com passa a la cançó-joc "Una mosca volava per la llum".

Les referències històriques, curiosament ordenades per ordre cronològic, constitueixen el canemàs sobre els qual es construeix la primera part del poema "Trompeta", així, aquest instrument ja era present en temps del faraó, del rei moro, del rei Jaume, del rei Sol i de Napoleó, encara que ens confessa –en un to clarament pacifista– que en lloc d'anar a batalles prefereix anar a ballades. Adesiara, també trobem alguna referència al món clàssic, com a l'endevinalla "Instrument d'Orfeu, / al cel tinc el feu." Potser el joc de referents més elaborat el trobem a la composició titulada "Arpa Celta". En vuit estrofes formades per quartetes, Desclot fa aparèixer gairebé tots els habitants del poblat de la Gàl·lia que s'ha fet famós a través dels còmics: Copdegarròtix, Panoràmix, Ordralfabètix, Edatdepèdix, Astèrix, Obèlix, Idèfix i Asseguratòrix. A cada estrofa cada personatge es relaciona amb la característica que el defineix als coneguts àlbums de còmic: la fam d'Obèlix, les batusses amb els romans d'Astèrix, la poca traça musical d'Assegurantòrix, etc. És un joc de meta-

literatura que pot resultar engrescador per als coneixedors de les aventures d'Astèrix i pot picar la curiositat als qui encara no les coneixen.

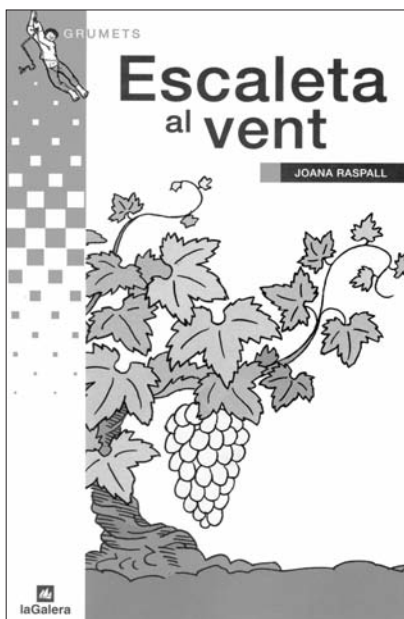
L'apartat de "Qui desafina?" és format per un conjunt d'endevinalles molt breus –a vegades de només dos versos-, la solució de cada una és el nom d'un instrument. L'autor usa les estructures sintàctiques i els recursos retòrics habituals en els embarbussaments i les endevinalles populars: comparacions, metàfores, al·legories, frases positives contrastades amb altres negatives ("Xiula i no és vailet. / Piula i no és pollet.", p. 41), onomatopeies ("Tres cares tinc/ per fer dring-dring.", p. 35) i abundància de monosíl·labs ("Xim-pom!, /xim-pom!, / dos som.", p. 36). Les il·lustracions d'aquest apartat tenen un tractament força original. Es tracta d'una corrua de gent –la majoria nens– que desfilen tocant alguns dels instruments corresponents a les endevinalles. El dibuix, però, el descobrim poc a poc, una mica a cada pàgina, fins que a l'última el podem veure complet.

El tercer bloc de poemes, titulat "Més música, mestre... sisplau", és el dedicat a instruments no pròpiament orquestrals. Es tracta d'instruments rars, exòtics, folklòrics, antics o moderns: el tam-tam, la gaita, la viola de roda, el sintetitzadors, etc. En general, són poemes més complexos, més llargs i més elaborats que contrasten amb la simplicitat de les endevinalles. També hi trobem l'ús de paraules més difícils o poc usuals (parapet, balandre, escafandre, giga, pavana, deveses, noms de balls... en serien exemples) i una major complexitat de composició. L'última part, dedicada als instruments de les cobles sardanistes torna a presentar poemes més breus i senzills, amb una remarcable presència de la ironia.

Conclusió

En conjunt, podem dir que *Més música, mestre!* és un poemari de temàtica monogràfica d'extensió considerable, format per part diferenciades però que formen un tot harmònic, apte per un ventall ample d'edats i molt atractiu tant pel tema com per la qualitat de les composicions. L'autor planteja la música com una festa i els instruments que la fan ens conviden a gaudir d'aquesta festa compartida, del plaer de la música i ensem amb el plaer del llenguatge poètic. De

fet hi són abundants els mots que fan referència a l'esperit festiu: xerinola, barrila, sarau, cabrioles, petons, alegria, gresca, tabola, etc. Miquel DescLOT desplega el seu mestratge com a poeta i el seu entusiasme com a melòman al llarg d'aquesta cinquantena llarga de composicions que encomanen les ganes de llegir, de conèixer els instruments i d'escoltar música.

**12.11. La Poesia com
a companya:
una lectura
d'*Escaleta al vent*⁸⁶,
de Joana Raspall**

Caterina Valriu
(Universitat de les Illes Balears)

Resum: Els esglaons que ens regala Joana Raspall en forma de cinquanta-tres poemes de temàtica diversa, ens enfilen certament cap al vent, cap a la lleugeresa, cap a la frescor. Cada poema és un regal de tendresa, de senzillesa, un visió bella de les coses del món: les flors, els animals, els sentiments. Un somriure -constant- del lector acompanya els versos plens de paraules harmonioses, de rimes que fan dansar els ulls i els pensaments, i de suggeriments directes que l'autora fa als seus lectors i a les seves lectores per animar-los a descobrir i a gaudir de les petites meravelles de la vida.

Abstract: With the steps presented to us as a gift by Joana Raspall in the shape of fifty three poems of diverse themes, we certainly

86. Ilust. Picanyol, Barcelona: La Galera, col. Grumets, sèrie vermella, nº134, a partir de 8 anys, 2002, 73 pp. (ISBN: 84-246-9534-8).

climb up towards the wind, towards slightness, towards freshness. Each poem is a gift of tenderness, of simplicity, a lovely vision of worldly things: flowers, animals, feelings. A constant smile by the readership accompanies the lines full of harmonic words, of rhymes which make the eyes and thoughts dance, and of direct suggestions which the authoress makes on her readers in order to encourage them to discover and enjoy the small wonders of life.

Paraules Clau: amistat, desigs, natura.

Key Words: friendship, nature, wishes.

Joana Raspall (Barcelona, 1913) és –sens dubte– la degana de la poesia per a infants en llengua catalana. Encara que nascuda a Barcelona, ha viscut sempre a Sant Feliu de Llobregat, ciutat on ha desenvolupat una intensa tasca com a dinamitzadora cultural. Incansable en la seva defensa de la llengua i en la divulgació de la literatura, la poesia és per a ella una part consubstancial de la vida. Cursà estudis de bibliotecària i de comptabilitat, però al llarg dels anys –a més d’escriure– ha treballat llargament en temes de lexicografia i fraseologia, tant que és coautora de tres esplèndids diccionaris, un de sinònims, un d’homònims i parònims i un altre molt singular sobre locucions i frases fetes, que ha tingut gran acceptació. Com a autora, encara que escrivia des de sempre, no va començar a publicar fins ben entrada la maduresa. El seu primer llibre de creació publicat va ser, precisament, un volum de poesia per a infants de títol discret –*Petits poemes per a nois i noies*– que aparegué el 1981, quan Joana Raspall ja tenia seixanta-vuit anys. Des d’aleshores, no ha parat de publicar: tres llibres de poesia per a adults, onze per a infants, una novel·la, cinc llibres de narracions i contes per a joves lectors i quatre textos teatrals. Una producció, doncs, extensa, variada, coherent i treballada amb rigor.

Si ens centrem en aquests onze llibres de poemes, veurem que –tret del primer– les dates de publicació es concentren sobretot en un període de vuit anys –del 1996 al 2004–, per tant són deu llibres en quatre anys, un ritme de producció –o almenys de publicació– força accelerat, i més si tenim en compte l’edat de Joana Raspall. Això ens fa pensar que, en aquesta última dècada, escriure poesia és per a l’autora un plaer que la fa sentir viva i bategant. Probablement, passades ja les preocupacions de la vida adulta, la vellesa de l’escriptora es fa saviesa i poesia i ella ens l’ofereix com un regal de valor incalculable. Tres editorials catalanes publiquen els seus llibres amb regularitat: Baula, La Galera i l’Abadia de Montserrat, amb una acceptació del públic estimable i fidel.

El llibre que ens ocupa, triat una mica a l’atzar atès que la qualitat de tots els seus és molt semblant, es va publicar el 2002 i agrupa cinquanta-tres poemes repartits en quatre seccions temàtiques. Els dibuixos a ploma que il·lustren el volum són d’un altre clàssic del món del llibre en català per a infants, el dibuixant Picanyol (1948) col·laborador habitual de revistes infantils catalanes com *Tretzevents* o *Cavall Fort*, en la qual dibuixa des de fa més de trenta anys personatges tan entranyables com el conegut *Ot el Bruixot*. Els seus dibuixos en blanc i negre són clars, senzills i nets i acompanyen gran part dels poemes, a vegades amb un lleuger toc d’humor. L’edició del llibre, en format butxaca, correspon a la tipologia habitual de la col·lecció Grumets. En aquest cas, hi trobem a faltar un índex que facilitaria la localització dels poemes, especialment necessari en un volum com aquest, que n’inclou més de cinquanta.

En una visió de conjunt, podríem dir que aquests poemes s’inserixen en la tradició literària catalana que instaurà el Noucentisme. Alguns ens recorden, per les formes expressives i l’acurada selecció de tots i cada un dels seus components, les característiques de la poesia de l’autora mallorquina Maria Antònia Salvà. Això vol dir que són composicions de notable perfecció formal –els versos ben mesurats, les rimes adients, el ritme pausat, etc.–, d’expressió continguda –no hi ha jocs agosarats, ni imatges estridents, ni combinacions

extravagants–, que combinen amb mesura i harmonia l’expressió dels sentiments amb l’observació de la naturalesa i la vida quotidiana. La veu poètica mena el lector a la contemplació, la reflexió o el somriure mitjançant una composició perfectament articulada en la que cada paraula ocupa el seu lloc i cada frase té els mots exactes –ni en sobren ni en falten– per aconseguir en el lector l’efecte desitjat. Els recursos retòrics usats són els habituals en la poesia adreçada als infants: la reiteració, els paral·lelismes, la personificació d’objectes i animals, les estructures dialogades, les frases exclamatives, les onomatopeies, etc. El que dóna, però, interès als poemes de Joana Raspall no són aquests recursos en si mateixos, sinó el mestratge amb què els usa per aconseguir expressar sentiments, emocions i reflexions, amb una senzillesa expressiva admirable.

El llibre s’obre amb el poema titulat “Endreça”, dedicat “Als nois i noies amics”. La lectura d’aquesta composició ens dóna la clau del títol:

Pujaré al cel blau
a collir paraules
per una escaleta
tallada en el vent (p. 7).

Es tracta d’una “declaració d’intencions” poètica, ja que l’autora ens ve a dir que pujarà al cel –entès com l’univers poètic- i en tornarà “amb les mans curulles de somnis, i us els donaré”. Cada poema és entès com una proposta –un somni, un desig, una constatació– a compartir amb el lector. Seguidament, s’inicia la primera part del recull, titulada “Elements i flors”. És formada per quinze poemes dedicats a fenòmens meteorològics –la primavera, la nevada, el xàfec, el dia ennuvolat... – i a flors o plantes –la poncella, la rosella, la vinya... En general són una constatació joiosa de la bellesa i la força de la natura, que es demostra tant en fenòmens espectaculars –per exemple la nevada– com en processos aparentment senzill i petits –com el pas de poncella a rosa. No són en cap moment poemes de militància ecologista, però hi batega un profund respecte cap a la

naturalesa i una mirada entre innocent i meravellada cap a l'espectacle quotidià de la natura. La segona part del recull porta per títol "Bestioles" i està formada per dotze composicions, cada una d'elles protagonitzada per un o diversos animalets de l'entorn: la papallona, els ocells, les formigues, la rateta, la granota i el gripau, el talp, etc. També en aquests hi destaca el respecte cap als animals, com per exemple la recomanació de no agafar les papallones que veiem volar –una reacció típica en els infants– i que l'autora expressa així:

Si ve una papallona
jo no l'agafaré;
que voli que voli!
al cel hi està més bé (p. 28).

Alguns poemes ens remetent a les faules, tant per la classe d'animals que hi apareixen com per la lliçó moral que comporten. És el cas del poema titulat "Amigues" en el qual dues formigues col·laboren i comparteixen solidàriament un gra de blat, o el cas contrari en "El cuquet i l'aranya" on el cuc rebutja hàbilment els oferiments malintencionats de l'aranya. Hi apareixen diversos temes morals, com el desig i la disconformitat, l'enveja, les males intencions, la innocència, l'amistat per sobre de les diferències, el rebuig a allò que és diferent, l'egocentrisme, etc.

La tercera part –"Enjogassades"– és la menys unitària. Els deu poemes que la formen tenen com a denominador comú un to festiu i en molts d'ells la personificació d'elements inanimats –com la finestra o la llesca de pa– o de conceptes abstractes expressats gràficament –com els números o les notes musicals. Molts d'ells expressen desigs com el de volar, el de conservar la frescor de la neu per a l'estiu, el de tenir un camí que arribi fins on els altres no arriben, etc. Pel to festiu i el savi ús de les onomatopeies, destacaria el poema "Festa major al poble", però és igualment remarcable el col·loqui entre les llesques de pa que presumeixen del seu sabor i la seva versatilitat (pp. 48-49) o el poema titulat "Reunió d'amics" (p. 51) que ens descriu una singular reunió entre els números del 0 al 9.

L'últim bloc de poemes sota el títol genèric de "Sentiments i figures" abraça un total de setze composicions, la majoria protagonitzades per ésser humans o per personatges de l'imaginari popular com un gegant o un animal humanitzat. Aquests personatges expressen desigs o decepcions reals o metafòriques. Així, trobem el desig de compartir un somni, de ser una perla, de poder fer un collar d'aigua, d'entendre el llenguatge del vent, de volar cap a Belem, de poder-se comunicar amb un colom, de ser pagès... I també la decepció de no entendre el món actual, de la pobresa, de la no acceptació d'un oferiment, de la indecisió, etc.

En alguns poemes podem constatar la decepció i perplexitat davant la voràgine del món actual. Aquest sentiment a vegades és posat en boca de personatges trets de la mitologia popular, com el follet que feia cent anys que no sortia de la cova i queda esmaperdut en veure la bogeria dels cotxes que corren per la carretera, els percep com a monstres que han engolit els humans (poema titulat "Què ha vist el follet?"; p. 53) o el gegant que volia estudiar però abandona el seu projecte, incapaç de fer anar l'ordinador, tot exclamant "Quin invent tan poca-solta! / És ben boja aquesta gent!" (p. 66).

Si ens fixem en els recursos estilístics usats per Joana Raspall en aquest mig centenar de poemes, constatarem que no són ni molt abundants, ni molt variats ni especialment originals. Com ja hem assenyalat anteriorment, la vàlua rau en el bon ús que en fa l'autora per aconseguir fer de cada poema una petita peça estimable. Tanmateix, una revisió d'aquests recursos ens mena a remarcar l'ús dels paral·lelismes per estructurar les composicions i de les exclamacions que aporten intensitat, com en aquesta estrofa:

Com llisca, el riu!
 Com brilla, el sol!
 Com xiula, el vent!
 Com creix, el blat! (p. 11)

També són molt abundants les personificacions d'elements naturals ("La neu tapa els arbres / perquè no tremolin... /... i el sol es des-

vetlla, / veu la terra blanca / tan bella, i somriu” (p. 13); les reiteracions (“Gotes, gotes, pluja espessa”, p. 15) i les interrogacions retòriques (“S’ha quedat a l’altra banda? / S’ha adormit al fons del mar?”, p. 17). En algunes ocasions l’autora recorre a l’ús de modismes o frases fetes (“fins al matí, si Déu vol”, p. 29) o a fragments de cançonetes populars conegudes de tots els infants (“Arri, arri, tata-net!”, p. 31). Pel que fa a les imatges poètiques, són molt delicades i estan usades de forma molt acurada, com podem veure en aquest exemple:

Un raget de lluna
 ha esquitxat la terra
 i han nascut a l’herba
 les cuques de llum (p. 38)

Altres vegades en el poema destaca l’ús de les comparacions, com en aquests versos de “Paraules del vent”:

El vent em diu unes coses
 que jo no les sé explicar;
 coses dolces i boniques
 que fan de bon escoltar:
 com si cantessin els àngels
 amb arpes i violins;
 com si les flors hi vessessin
 el nèctar que duen dins;
 com si em gronxessin les ones
 sobre un mar meravellós
 dins d’una barca de somni
 on fóssim nosaltres dos... (p. 60)

L’ús d’onomatopeies és habitual en les composicions poètiques adreçades als lectors joves. El poema “Festa major al poble” –que hem esmentat abans– és format per vint-i-tres versos i pràcticament a cada vers trobem una o dues onomatopeies, de les usades habitualment en la conversa col·loquial, que serveixen per a descriure amb gràcia i vivacitat les activitats d’un poble que celebra la seva festa major. Vet ací el poema sencer, que transcrivim per il·lustrar el mes-

tratge de l'autora a l'hora d'usar un recurs aparentment tan tòpic i simple com el de les onomatopeies:

Festa major al poble

Ding-dong, sona la campana...
L'altra li respon: ning-nang...

A l'envelat, tiro-liro!
A la fira, tu-ru-rut!
Fent bum-bum i nyigo-nyigo
els músics han corregut;
uns van a peu, trico-trico,
o en carro, banzim-banzam.
El que fa txing-txing, dormia
i es vesteix patim-patam.

Sonen valsos, tzigó-tzigó...
Les faldilles fan fru-fru...
Tot fent xiu-xiu, les veïnes,
nyic i nyec, ja s'esvaloten
i agafen set: fan glu-glu...

És l'estiu, mosquits ziu-ziu...
Xim-xim... cauen quatre gotes
fins que el carrer fa xip-xap.
Ai!, la festa, gori-gori,
amb tot l'envelat mullat!
Tothom xop: a fer nyam-nyam,
que l'arròs ja fa xup-xup...
Al temps li farem pam-pam! (p. 47)

En conjunt, doncs, *Escaleta al vent* és un llibre ben representatiu del tipus de poesia que ens ofereix Joana Raspall. Una poesia honesta, directa, acurada, sense escarafalls ni experimentacions però que es fa entenedora, atractiva i que ens arriba al cor i ens fa reflexionar de manera pausada sobre els gran i petits temes que atenyen la condició humana. Una veu poètica clara i ferma, que s'insereix en la tradició poètica nostrada –alguns dels seus versos els podria haver signat Josep Carner–, que assenyala una fita important en la poesia catalana per a infants contemporània i que pot influir en els joves creadors, per la seva qualitat i senzillesa.